

OD REDAKCJI

Wiele jest tematów, zagadnień i spraw, które próbują zdominować współczesnego człowieka i zapanować nad poszczególnymi społecznościami świata – w dużym stopniu zglobalizowanego, choć poddawanego wciąż jeszcze procesowi tejże globalizacji. W wielu aspektach życia i w wielu przypadkach jesteśmy świadkami niezdrowego przeformatowywania wartości i dóbr, z których człowiek, a wraz z nim różne ogólnoludzkie podmioty, powinien korzystać dla pożytku własnego i ogółu stworzeń, dla szlachetnego rozwoju życia na ziemi i doświadczania prawdziwego, aczkolwiek przejściowego na tym świecie szczęścia. Niezależnie od uprawianej dziś tak często walki o wpływy, niezależnie też od taniej reklamy na rzecz pseudowartości, głód prawdy, wolności i dobra odczuwany jest przez każdego z nas. Świadomi jesteśmy też faktu, że istotną rolę w kształtowaniu naszych osobowości, charakterów i postaw prowadzących ku dobrom, z których prawda i wolność są największe, odgrywa wychowanie. Im bardziej jest to wychowanie pogłębione, tym więcej w nas głodu wspomnianych wartości, którym w dużej mierze poświęcony jest ósmy tom „Studiów Pastoralnych”. Otwiera go refleksja filozoficzno-teologiczna kard. Zenona Grocholewskiego na temat relacji, jaka zachodzi pomiędzy wolnością i prawdą. W artykule zatytułowanym *Związek wolności z prawdą* autor na tle znanych tekstów, zwłaszcza dokumentów współczesnych papieży, przedstawia oryginalne i osobiste przemyślenia, w celu uzasadnienia tezy, że rzetelny stosunek do prawdy jest warunkiem wolności.

Ks. Wolfgang Klausnitzer w obszernym artykule podaje odpowiedź na pytanie: „Czy chrześcijaństwo przewyższa wszystkie inne religie?”. W pierwszej części opracowania wyjaśnia rozumienie terminu „religia” na przestrzeni wieków, a także przedstawia rozwój oraz stosunek do religii myślicieli poszczególnych epok. W drugiej części pracy zastanawia się nad stosunkiem chrześcijaństwa do innych religii. Czy chrześcijaństwo góruje nad nimi? Próbując odpowiedzieć na to pytanie, przywołuje różne spojrzenia na tę kwestię, w końcu odwołuje się do noty Kongregacji Nauki Wiary, z 24 stycznia 2001 roku, w której rozpatrywanych jest pięć kwestii, mających istotne znaczenie dla studiowanego zagadnienia.

Chrześcijańska kultura świętowania i kulturowa tożsamość Europy – kontynuacja i zerwanie, to tytuł artykułu, w którym Benedikt Kranemann pochyła się nad dwiema zasadniczymi tezami. Po pierwsze zauważa, że religijna obrzędowość,

a konkretniej rzecz biorąc chrześcijańska kultura świętowania, charakteryzuje się przede wszystkim właściwością anamnetyczno-performatywną. Po drugie przypomina, że wspomniana obrzędowość wywiera wpływ na kulturę, a tym samym na kulturową tożsamość ludzi. Jeśli dziś w Europie oczekuje się na nowe ożywienie religii, to – podobnie jak to miało miejsce w przeszłości – szczególna rola w tym procesie przypada obrzędowości. Autor zwraca uwagę na fakt, że jeśli na początku XXI wieku religia określana jest jako kulturowe źródło Europy, to chrześcijański styl świętowania może posłużyć za narzędzie w procesie wzmacniania tożsamości naszego europejskiego kontynentu.

W artykule *Katechumenat rodzinny w Kościele domowym* ks. Piotr Kulbacki wskazuje na rolę takiego Kościoła w inicjacji chrześcijańskiej, o której mowa w posoborowych *Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* (*Ordo initiationis christianae adultorum*). Szczególny charakter chrześcijańskiej inicjacji w rodzinie wynika z powołania rodziców do tego, aby otrzymaną w sakramencie małżeństwa konsekrację do chrześcijańskiego wychowania dzieci wcielali w życie bez przeszkód. Rodzina tworzy naturalne środowisko przygotowania młodych członków Kościoła do pełnego udziału w Eucharystii i do przyjęcia bierzmowania.

W trosce o religijny klimat w rodzinie to tytuł artykułu, w którym ks. Ireneusz Celary przekonuje, że rodzina posiada szczególne możliwości do wcielenia w czyn swych funkcji wychowawczych w stosunku do młodego człowieka. Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis* podkreśla, że „rodzice [...] w najwyższym stopniu są zobowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być uznani za pierwszych i głównych wychowawców” (nr 3). Rodzice chrześcijańscy powinni uczyć dzieci poszanowania i czci Boga oraz bliźniego. Także jako pierwsi wychowawcy oraz katecheci, powinni być świadomi posiadanej wiedzy religijnej, umiejętności wychowawczych, odpowiedzialności za dziecko oraz jego wychowanie religijne. Powinni ponadto rozumieć potrzebę tworzenia klimatu chrześcijańskiego w swojej rodzinie, by na tej drodze pomagać dzieciom w przeżywaniu ich wiary, w przemierzaniu drogi do Jezusa.

Dla teologii pastoralnej szczególnie znaczenie ma dokument II Soboru Watykańskiego *Gaudium et spes*. W konstytucji tej czytamy, że Kościół ma obowiązek odczytywać znaki czasu i interpretować je w świetle Ewangelii (por. KDK 4). Bolesnym znakiem czasu doby obecnej jest problem bezrobocia, stwierdza w swym opracowaniu ks. Bronisław Mierzwiński (*Zjawisko bezrobocia w Polsce współczesnej i jego wpływ na życie małżeńskie i rodzinne. Analiza teologiczno-pastoralna*). Problem ten dotyka większość krajów współczesnego świata. W Polsce pojawił się po roku 1989, wraz z przemianami ustrojowymi. Na ten fakt zwraca uwagę artykuł, w którym można wyodrębnić dwie części. W pierwszej z nich analizowane jest zjawisko bezrobocia w Polsce po roku 1989. W drugiej zaś zwraca się uwagę na fakt wpływu bezrobocia na życie małżeńskie i rodzinne. Negatywne skutki bezrobocia wymagają reakcji ze strony państwa i Kościoła.

Nikt nie może być obojętny wobec tego trudnego problemu, lecz każdy powinien spieszyć z różnymi formami pomocy dla bezrobotnych i ich rodzin.

Gerhard Höver w opracowaniu zatytułowanym *Troska o terminalnie chorych w Niemczech. Ogólny zarys problematyki* proponuje spojrzenie na zagadnienie troski o chorych w takim stanie z potrójnej perspektywy: a) epidemiologiczno-statystycznej, b) opiekuńczej, c) społeczno-politycznej oraz medyczno-etycznej. Wszystkie te perspektywy są przez autora szczegółowo analizowane. W opracowaniu podkreśla się z mocą, że osoba chora terminalnie i otrzymująca pomoc paliatywną nie powinna być postrzegana jako odosobniona ofiara choroby. Choć z medycznego punktu widzenia jakość życia osób wymagających opieki paliatywnej podlega pogorszeniu, to jednak trzeba do końca pamiętać o tym, że osoby chore ogarniają nie tylko lęk i obawy, ale napawa je także nadzieja, która rozszerza się również na rodzinę i osoby najbliższe chorego. Życie zbliżające się do ziemskiego kresu może u osób opiekujących się chorymi wzbudzić refleksję nad przemijalnością ludzkiego bytu, a także nad śmiercią, jako swego rodzaju dopełnieniem ziemskiego życia. Doświadczenie osób, które wspomagają chorych stojących na krawędzi życia ziemskiego, może w przypadku wielu z nich stanowić aktywne ubogacenie ich własnej egzystencji.

O innym schorzeniu traktują w swym artykule Elżbieta Osewska i ks. Józef Stala. W opracowaniu zatytułowanym *Przemiany społeczno-polityczne a wychowanie religijno-moralne w polskiej szkole* zwracają mianowicie uwagę na fakt, że po upadku systemu socjalistycznego w Polsce zaznaczył się wyraźny kryzys wychowania, stanowiący syndrom „choroby postsocjalistycznej”. W obliczu takiego kryzysu, przy świadomości jawiących się wciąż nowych zagrożeń społecznych, Kościół katolicki w Polsce włącza się czynnie w proces formacji szkolnej, przejawiając troskę o religijne i moralne dojrzewanie młodych pokoleń, konsolidując to dojrzewanie i opierając je na solidnych podstawach antropologii personalistycznej. Przemyslenia domaga się na nowo kwestia moralnego wychowania, które dotyka podstawowych norm życia chrześcijańskiego, kształtuje sumienie, wspiera samowychowanie i rozwój życia religijnego, uczy szacunku dla świętości, która stanowi szczyt formacji chrześcijańskiej. Odpowiedzialne podjęcie procesu wychowania dzieci zakłada ścisłą współpracę rodziców, nauczycieli i wychowawców.

Anna Zellma w artykule opatrzonym tytułem *Edukacja regionalna polskiej młodzieży w szkolnym nauczaniu religii. Możliwości, ograniczenia i wyzwania* postawiła sobie za cel wskazanie na możliwości, ograniczenia i wyzwania związane z realizacją edukacji regionalnej polskiej młodzieży w nauczaniu religii. Wszystkie poruszane przez autorkę zagadnienia zostały opracowane na podstawie polskiej literatury pedagogicznej i katechetycznej, przewidzianej dla młodzieży.

Dla s. Eriki Prijatelj proces dojrzewania w wierze utożsamia się ze stałymi zmianami i transformacjami dokonującymi się w człowieku przez całe życie. Dorosły chrześcijanin może dziś przetrwać w trudnościach, jeśli osobiście odkryje korzenie swojej wiary i zaznajomi się z przemianami, jakim jego wiara podlega,

oraz mądrze nimi pokieruje. Artykuł pt. *Nowe ujęcia katechezy dorosłych* zwraca uwagę na typowe cechy wczesnej, średniej i późnej dorosłości, w perspektywie psychologicznego i duchowego rozwoju.

Różnice pomiędzy katechezą i edukacją religijną są dość klarownie rozpoznawane w oficjalnych dokumentach Kościoła katolickiego, dotyczących edukacji i wychowania, zauważa Elżbieta Osewska w artykule *Refleksje dotyczące edukacji religijnej i katechezy w szkołach katolickich w Anglii*. Pomimo tego, mamy do czynienia z niegasnącym problemem relacji między teorią i praktyką w edukacji katolickiej. Autorka artykułu proponuje refleksję na temat poszukiwań odpowiedzi na pytanie, na ile różnice pomiędzy katechezą i edukacją religijną są rozpoznawane przez teoretyków edukacji katolickiej, ze szczególnym odniesieniem do *The National Project of Catechesis and Religious Education*. Ogromna praca związana z realizacją projektu stanowi odpowiedź na potrzeby nauczycieli religii, uczniów szkół katolickich, rodziców oraz katechetów. Jednak obecna sytuacja wymaga, aby wspólnota eklezjalna była gotowa na podjęcie się trudu tworzenia adekwatnego dla procesu edukacji religijnej języka i rozpatrywała go w kategoriach podstawowego dla siebie zadania.

Jest faktem dostrzegalnym gołym okiem, że w wolnej Polsce nastąpiła relatywizacja niedzieli. Coraz większy procent Polaków ten święty dzień spędza w nowych „świętyniach konsumpcji”, jakimi są hipermarkety. Smutne jest to, że żadnych reperkusji w polskim prawie nie spowodował list apostołski Jana Pawła II *Dies Domini*, w którym papież apelował o poszanowanie niedzieli. Wobec faktu desakralizacji czasu oraz braku głębszego zrozumienia dla sensu niedzieli, jako dnia świętecznego, jawi się konieczność permanentnego wychowywania do właściwego jej świętowania. Do takich wniosków dochodzi ks. Bogdan Biela w opracowanym przez siebie artykule zatytułowanym *Zgromadzenie eucharystyczne sercem świętowania „ósmego dnia” w parafii*. W materiale swym podkreśla, że wciąż za mało eksponowany jest w nauczaniu i wychowaniu związek niedzieli z tym, co można nazwać „teologią dnia ósmego”. Niedziela bowiem, jak o tym poucza *Dies Domini*, nie tylko jest dniem pierwszym, ale także „dniem ósmym”. Oznacza to, że w stosunku do tygodniowego cyklu siedmiu dni zajmuje pozycję wyjątkową i transcendentną, symbolizując w ten sposób początek czasu i jego kres w „przyszłym wieku”. Stanowi znak owego jedynego dnia, który nastąpi na końcu czasów. Jest nieustannym zwiastowaniem życia wiecznego, które podtrzymuje nadzieję chrześcijan i dodaje im sił w drodze. Społeczeństwo zabiegane dziś i zaabsorbowane sprawami tego świata przejawia wyjątkowe zapotrzebowanie na dobrą katechezę o teologicznym wymiarze niedzieli – na katechezę o charakterze mistagogicznym.

Autor artykułu o treści liturgiczno-teologicznej ks. Manlio Sodi zapoznaje nas z kolei z treścią i cechami księgi noszącej tytuł *Ordo paenitentiae*. Wskazuje przy tym na tę księgę jako na „podręcznik” duchowości dla wspólnoty chrześcijańskiej. Celem opracowania zatytułowanego „*Ordo paenitentiae*”: „*podręcznik*” *duchowości*

dla wspólnoty chrześcijan. Od treści do metodologii jest wspomnienie czytelnika w dogłębnym przeżyciu daru przebaczenia i pojednania. Dla lepszego przygotowania go do osiągnięcia takiego celu ks. Sodi zwraca uwagę na te aspekty pedagogiczne, teologiczne, liturgiczne i duszpasterskie omawianego zagadnienia, które powinny być obecne w życiu osoby wierzącej przed celebracją liturgiczną, w czasie jej trwania i po jej zakończeniu.

Bliska jest wszystkim uczestnikom liturgii, a także wszystkim zgłębiającym naukę o liturgii kwestia muzyki liturgicznej. Spełnia ona zadanie podtrzymywania i wspierania dobrych relacji międzyludzkich oraz pogłębiania wewnętrznej harmonii z Bogiem. Ta zaś harmonia stanowi istotny warunek dobrego samopoczucia, a nawet zdrowia psychicznego i fizycznego. Stąd osoby oddane posłudze muzycznej w liturgii powinny pamiętać o tym, że niektóre zestawienia dźwięków mogą pełnić funkcję terapeutyczną i służyć nawiązaniu pogłębionej oraz kojącej (terapeutycznej) komunii z Bogiem. Warto pamiętać też o tym, że wiele osób jest w dużym stopniu wrażliwych na muzykę liturgiczną, a tym samym podatnych na nią i na jej oddziaływanie. Przekonuje o tym o. Ewald Volgger w opracowaniu zatytułowanym *Terapeutyczny wymiar muzycznej strony celebracji liturgicznej*.

Jan-Heiner Tück proponuje tekst zatytułowany *Ukryta obecność i oglądające przebywanie. O poetyckiej teologii hymnu „Adoro te devote”*. Sam tytuł mówi już wiele, tj. wskazuje wyraźnie na fakt, że w analizowanym hymnie mamy do czynienia ze świadectwem średniowiecznej pobożności eucharystycznej. Kluczem do analizy teologicznej hymnu jest jego struktura. Najpierw wskazuje się na wiarę jako środek dostępu do ukrytej prawdy (*latens veritas*), następnie zaś na konsekwencje płynące z wiary, tj. na życie w Chrystusie i z Chrystusa. W końcu hymn wprowadza modlącego się w perspektywę eschatologiczną – w pragnienie bezpośredniego zobaczenia Zmartwychwstałego. Autor dokonuje analizy tekstu w nawiązaniu do innych dzieł św. Tomasza z Akwinu oraz wskazuje, że także dziś hymn *Adoro te devote* może być cenną pomocą w zbliżaniu wiernych do misterium Eucharystii.

Ks. Paweł Maciaszek, przez fakt zamieszczenia w obecnym tomie „Studiów Pastoralnych” tekstu noszącego tytuł *Rola Maryi w życiu kapłana*, nawiązuje do bogatego w treść nauczania Kościoła, które wskazuje na związek Najświętszej Maryi Panny z życiem i posługą kapłanów. W dokumentach Soboru Watykańskiego II, w tekstach błogosławionego Jana Pawła II czy też Benedykta XVI wielokrotnie podkreślana jest rola Matki Bożej w rozwoju życia duchowego kapłanów. Jako aktualna jawi się zatem potrzeba analizowania tego zagadnienia, bo dzięki takiej analizie ci, którzy przyjęli sakrament święceń, mogą się czuć wspomagani w odkrywaniu własnej tożsamości, a przez to skuteczniej mobilizowani do wypełniania zleconych im zadań.

Na zakończenie działu artykułów Dariusz Adamczyk proponuje tekst zatytułowany *Cytaty z Księgi Malachiasza w Ewangeliach synoptycznych*. Lekturę wspomnianego działu artykułów zamyka zatem opracowanie czerpiące inspiracje

z treści objawionych. Okazuje się bowiem, że istnieje szereg takich tekstów Nowego Testamentu, w których przytaczane są słowa bądź całe passusy ze Starego Testamentu.

W kolejnym dziale 8 tomu „Studiów Pastoralnych”, zatytułowanym „Materialy”, napotykaemy pięć opracowań, w których autorzy prezentują zróżnicowaną tematycznie problematykę. Otwiera ten dział ks. Jerzy Myszor, zapoznając nas z sylwetką „niedoszłego biskupa katowickiego”, tj. biskupa polowego wojska polskiego Józefa Gawliny. Ks. Jan Przybyłowski traktuje o duszpasterzach jako wychowawcach odpowiedzialnych za młode pokolenie. Rocco Buttiglione uwrażliwia na kwestię troski o życie i budzenie nadziei na areopagach współczesnego świata. Hanna Suchocka przypomina historię pielgrzymowania kard. Karola Wojtyły do Piekar Śląskich, na tle długiej i bogatej tradycji przybywania do tamtejszego sanktuarium maryjnego mężczyzn w ostatnią niedzielę maja każdego roku. Jedną z podstawowych dewiz życia chrześcijańskiego, tę mianowicie zawartą w Ewangelii św. Łukasza i brzmiącą: *Przez swoją wytrwałość ocalicie wasze życie* (21,19), przypomniał kard. Zenon Grocholewski w homilii, jaką wygłosił w czasie Mszy św. w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach, sprawowanej 24 listopada 2010 roku, w 10-lecie istnienia Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Śląskim.

Autorzy recenzji, jakie zostały nadesłane do niniejszego tomu „Studiów Pastoralnych”, prezentują i omawiają następujące publikacje: *Religionen und Gewalt. Konflikt- und Friedenspotentiale in den Weltreligionen*, Hg. R. Hempelmann, J. Kandel, Göttingen 2006; *Joseph in Egypt, Der Einzug in Ägypten. Ein Beitrag zur alttestamentlichen Josefs-geschichte*, Hg. M. Fieger, S. Hodel-Hoenes, Bern–Berlin–Bruxelles–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien 2007; Pakiet edukacyjny *Bóg mnie kocha*: B. Pojawa, *Przewodnik metodyczny „Bóg mnie kocha” do podręcznika do nauki religii dla klasy V szkoły podstawowej*, red. E. Osewska, J. Stala, Tarnów 2008; „*Bóg mnie kocha*”. *Podręcznik do nauki religii dla ucznia klasy V szkoły podstawowej*, red. E. Osewska, J. Stala, Tarnów 2009; B. Pojawa, „*Bóg mnie kocha*”. *Zeszyt ucznia klasy V szkoły podstawowej*, red. E. Osewska, J. Stala, Tarnów 2008; N. Feinendegen, *Denk-Weg zu Christus. C.S. Lewis als kritischer Denker der Moderne*, Regensburg 2008; M. Vogt, *Prinzip Nachhaltigkeit. Ein Entwurf aus theologisch-ethischer Perspektive*, München 2009; L. Balter, *Eschatologia współczesna dla duszpasterzy i katechetów*, Kraków 2010; J. Mariański, *Religia w społeczeństwie ponowoczesnym*, Warszawa 2010; R. Hajduk, *Współczesne modele pastoralnej działalności Kościoła*, Olsztyn 2011; J. Wilk, *Pytania z drogi życia*, Katowice 2011.

Ostatnie strony omawianego tomu dedykowane są sprawozdaniom z sympozjów i konferencji naukowych, które w minionym czasie odbyły się w różnych ośrodkach naukowych w Polsce (6–8 IX 2011: Góra św. Anny; 13 X 2011: Katowice – w tym miejscu zaprezentowana jest też laudacja z okazji wręczenia księgi jubileuszowej ks. prof. dr. hab. Janowi Twardemu; 27 X 2011: Katowice; 26 XI 2011: Będzin; 17 V 2012: Katowice) oraz poza Polską, a mianowicie w Niemczech (28 IX–02 X

2008: Würzburg; 27–30 IX 2010: München), na Słowacji (15–18 IX 2011: Bratisława; 26 X 2011: Prešov), na Węgrzech (31 VII–7 VIII 2011: Balatonfenyves), we Włoszech (25 X 2011: Rzym).

Ks. Andrzej Żądło